

ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ ДІТЕЙ ТА УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

Інформаційний простір України протягом останніх років зазнав значних якісних та кількісних змін. Саме в наш час засоби масової інформації мають найбільший вплив на суспільну свідомість. Сучасні ЗМІ знищують національні кордони, пов'язуючи в єдину мережу найвіддаленіші куточки як складова масової культури скорочують на планеті як простір так і час. Через ЗМІ серед різних категорій населення (глядачів, читачів, слухачів) пропагуються світоглядні стереотипи та моделі поведінки, певні ціннісні установки, унаслідок чого спільні смаки і форми “культурного споживання” поширюються як серед привілейованих, так і малозабезпечених категорій населення. Дивлячись на це, можна зрозуміти, що у змаганні за культуру мас-медіа перебувають практично поза конкуренцією.

У цілому проблема впливу засобів масової інформації як на безпосередніх, так і на непрямих їх учасників є ще мало вивченою. Зокрема, Апостолова Г.В. досліджувала наслідки використання електронної техніки для розвитку здібностей дитини. Х'юсманн Л. та Ерон Л. досліджували особливості життєвого шляху шанувальників телебачення. Здіорук С.І. – психічно обґрунтувала використання ЗМІ з метою профілактики нарко-, токсикоманії та алкоголізму. Предметом досліджень Коваль Л.Г., Звереві І.Д., Хлебнік С.Р. були функції ЗМІ в суспільстві, соціально-психологічні механізми впливу ЗМІ, соціально-педагогічні функції управління ЗМІ.

Інформаційні засоби формування основ здорового способу життя різні, але насамперед це, звичайно, радіо, преса та телебачення. За даними наукового звіту “Ціннісні орієнтації молоді” (1998 р.) Українського інституту соціальних досліджень, серед форм проведення вільного часу молодих людей, перше місце посідає перегляд телепередач: більша частина людей щоденно дивиться телевізор, лише 1% не дивляться зовсім. Свою інформаційну потребу більша частина української молоді вгамовує саме за допомогою телевізора. Спірним є питання про ефективність цього способу. В даному випадку телевізор виступає засобом отримання не стільки інформації, скільки задоволення видовищ. Трохи більше половини молодих українців мають вдома радіоприймачі, та лише 25% іноді присвячують свій вільний час слуханню радіо. Та роль, яку телебачення відіграє в організації дозвілля молоді, робить його важливим інструментом формування суспільної свідомості. Кардинальні зміни відбуваються і у книговиданні. На даний момент в нашій країні нараховується щонайменше тисяча видавництв і, майже 2 тисячі поліграфічних підприємств. Формування світогляду та розвиток особистості у ранньому дитячому віці відбувається переважно у сім'ї. Вона і є основним джерелом будь-якої інформації для дитини. Дошкільний вік характеризується включенням дитини в групу ровесників у дитячому садку під керівництвом виховательки, яка, як правило, виступає для дитини, нарівні з батьками. В шкільному віці дитина входить в цілком нову для нього групу людей, якою керує вчитель. Думка вчителя для молодших школярів є найбільш істотною і безапеляційною. Молодші школярі беззастережно приймають його авторитет. Вони звертаються до нього з різних причин - від випадкових до найбільш особистих.

Кардинальні зміни у структурі особистості дитини, яка вступає в підлітковий вік, відзначаються якісним зрушенням у розвитку самосвідомості, через що порушуються стосунки між дитиною і середовищем, які існували раніше. Центральним і специфічним новоутворенням в особистості підлітка є те, що він починає уявляти та прагне бути, вважатися вже не дитиною, а дорослим. Претензії підлітків на нові права поширюються перш за все на всю сферу стосунків з дорослими. Він починає ображатися, протестувати, опиратися вимогам, які раніше виконував (коли обмежують його самостійність). У підлітка виникає загострене почуття власної гідності. Чим більше підліток незадоволений ставленням дорослих до нього, тим більше він потребує товаришів, і тим сильнішим у цій ситуації буде їхній вплив на нього. Помилки, допущені при спілкуванні з підлітком, можуть призвести до розвитку стійких психологічних бар'єрів: може змінитися ставлення не лише до конкретної людини, яка допустила нетактовність, а й до інших вчителів і школи в цілому. Власне у підлітковому віці особливо помітно виявляється інтерес школярів до подій колективного життя, посилюється обмін думками між ними з різних питань, а взаємини між людьми стають об'єктом уваги. Спілкування для підлітка у групі ровесників стає провідним мотивом діяльності, так що на другий план можуть відходити і спілкування з дорослими, і навчання. Підліток у групі може порівняти себе з іншими, оцінити свої успіхи і поразки, досягти належного статусу, отримати визнання тощо. Тому він прагне до виховання таких якостей, що найбільше визнаються ровесниками (а це вже залежить від конкретного соціального середовища), і такої поведінки, яка відповідає очікуванням оточуючих. Природно, що основними джерелами впливу та інформації в даному випадку стають ровесники з оточення підлітка або значущі референтні особистості чи групи. Найчастіше підліток наслідує свого більш активного, колоритного або “успішного” ровесника, копіюючи щось з його поведінки, яка, виходячи із загальнонародських понять, може бути небажаною.

Які ж висновки і рекомендації можна зробити, щоб змінити ситуацію? Якщо розбити проблему на блоки, то це матиме такий вигляд:

- На розвиток і формування кожної людини впливає рівень розвитку народу, країни, рівень добробуту, суспільна свідомість, культура народу. Отже, необхідно проводити таку соціальну політику: забезпечувати такий рівень життя і формувати такі життєві цінності та норми, які б стали підґрунтям у прагненні всіх людей (і вчителів, і батьків, і молодих, і старих,) до здорового способу життя.

- Робота з молодим населенням. Залучення молоді до різних форм роботи, тобто вплив в процесі роботи (допомога хворим, підтримка людей, які цього потребують), а не тільки інформаційний. Необхідна орієнтована агітація здорового способу життя, яку готують і проводять спеціалісти.

Більш ґрунтовно ця проблема висвітлюється у пресі і в найрізноманітніших періодичних виданнях. Аналіз деяких видань для молоді показав, що сьогодні дуже мало українських дитячих та молодіжних видань, у яких молодь була б особливо зацікавленою. Журнали “Соняшник”, “Мурзилка”, “Малютко”, які призначені для наймолодших дітей, взагалі не торкаються теми здоров'я. Це дуже прикро, адже дітей змалечку повинні привчати до здорового способу життя. На противагу можна назвати журнал “Будьмо здорові”, в якому з першого номера ведеться рубрика “За здоровий спосіб життя”. Таке нехтування проблемами здоров'я, безперечно, є негативним моментом для дитячих видань.

Окремо варто виділити рекламу, що набула чималого розмаху і стала одним із засобів стимуляції споживання послуг та товарів. Реклама – це оперативна інформація, що завжди знаходиться на поверхні. Вона бере участь у формуванні споживчих потреб членів суспільства, має певний вплив на всю життєву діяльність людини. Західними вченими доведено, що реклама, виконуючи роль механізму переконання, впливає на цінності та спосіб життя людини, це в свою чергу має як позитивні, так і негативні аспекти. Шляхи поширення реклами в Україні різні. Найчастіше соціальна реклама доходить до молоді завдяки телебаченню. Крім того, молодь споживає соціальну рекламу, яка розміщена на рекламних щитах на вулицях, у журналах, на товарах, у радіопередачах, в газетах, у магазинах та у спеціальних інформаційних буклетах і листівках. Сприйняття соціальної реклами з різних джерел не є однаковим для різних груп молоді. Так соціальна реклама представлена на телебаченні, найбільшою мірою доходить до 15-16-річної молоді. Молодші вікові групи дітей досить поінформовані щодо соціальної реклами, яка транслюється по телебаченню так як загальний час перегляду телепередач для дітей віком від 10 до 12 років є чи не найбільшим і, відповідно, вплив телебачення є також досить значним.

Підводячи підсумок, можна сказати, що на сьогодні не розроблено чітко продуманої системи для висвітлення проблем здорового способу життя на телебаченні. Передачі на цю тематику займають незначний відсоток від загального обсягу телебачення. До того ж із назв програм не завжди ясно, про що піде мова, і іноді ці проблеми обговорюються там, де навіть важко про це здогадатися. Ще однією проблемою є те, що ці передачі транслюються переважно вдень, коли значна частина дітей і молоді знаходиться або у школі, або на роботі. З огляду на це, є правильним змінити час виходу деяких передач. Відповідним державним установам і соціальним службам варто звернути увагу на те, щоб у спеціальних передачах, крім загальних порад, подавалися конкретні адреси, джерела куди можна було б звернутися у разі потреби.

Список використаної літератури:

1. Апостолова Г. В. Про наслідки використання електронної техніки для розвитку здібностей дитини / Г. В. Апостолова // Обдарована дитина. – 2003. – № 1. – С. 18–23.
2. Коваль Л. Г. Соціальна педагогіка : навч. посібник / Л. Г. Коваль, І. Д. Зверева, С. Р. Хлебнік. – К. : ІЗМН, 1997. – 392 с.
3. Круглий стіл “Громадська думка населення України – травень 2004 р.” / Прес-реліз Фонду “Демократичні ініціативи” і Центру “Соціс”. – К., 2004. – С. 7.
4. Лапаєнко С. В. Формування ціннісних орієнтацій старших підлітків на здоровий спосіб життя : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.07 – теорія та методика виховання / Лапаєнко С. В. – Інститут проблем виховання АПН України, Київ, 2000. – 203 с.
5. Роль засобів масової інформації та інших джерел у формуванні здорового способу життя молоді / О. Яременко, О. Балакірева та ін. – К. : Український інститут соціальних досліджень, 2000. – 111 с.